

První dny v mateřské škole pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami

Bc. Lenka Polášková

Může být mateřská škola partnerem rodiče a dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami? Úspěšné začlenění dítěte se SVP do mateřské školy je závislé na mnoha faktorech. Jde o dlouhodobý proces, v rámci kterého je zcela nezbytné propojení spolupráce rodiny, školy, vedení školy a pedagogického týmu, případně také dalších odborníků a specialistů. Bohužel se v praxi stále ještě můžeme setkat s případy, kdy se příchod dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami stává záležitostí nahodilou, bez systematické přípravy.

Ve své praxi jsem se setkala s několika případy učitelky MŠ či vedoucích učitelky odloučených pracovišť MŠ, kterým bylo pouhý týden před zahájením školního roku sděleno vedením, že jim **do třídy či školy bude zařazeno dítě vyžadující speciální péči či pedagogický přístup**. Diagnózy se lišily. Jednalo se například o dítě s diabetem, specifickou poruchou chování, ale také dítě s poruchou autistického spektra.

Samozřejmě je vždy nutné v případech dětí s různými typy diagnóz, zdravotních či sociálních znevýhodnění zvážit, jaký postup volit k úspěšnému začlenění takového dítěte do kolektivu MŠ.

Problémy spojené s integrací dětí se SVP

Nedostatečná příprava může v budoucnu znamenat **zvýšenou psychickou zátěž pedagogů**, rizika spojená

s nepřijetím dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami kolektivem, **zvýšený stres** a **problémové chování**, které může například u dětí s poruchami chování nastat vlivem odmítání vrstevníků, nebo problémy spojené s nevolí rodičů ostatních dětí. Vysoce rizikovou záležitostí pak mohou být situace, kdy mezi sebou „bojují“ rodiče dětí v mateřské škole a učitelky se stávají jakýmsi prostředníky.

Pojďme si na rovinu říct, že právě výše uvedená rizika jsou příklady, které často zmiňují pedagogové z praxe. Právě ti se stále obávají aplikace systémové podpory inkluzivního vzdělávání v praxi „běžných“ mateřských škol. Poukazují na **nedostatečně vytvořené podmínky pro začleňování dětí se SVP** už řadu let.

Ve velmi těžké situaci se například ocitají mateřské školy „jednotřídky“ v menších městech či na vesnicích, které musejí řešit přítomnost dětí s různými typy speciálních vzdělávacích potřeb, děti mladší tří let a děti rok před nástupem povinné školní docházky. To vše při počtu 28 dětí

ve třídě, často bez asistenta pedagoga. Zde o integraci či inkluzi skutečně nemůže být řeč.

Přemýšlela jsem, jaký postup z hlediska přijetí dítěte se SVP volit. Jaké kroky by mohly pomoci rodičům dítěte, pedagogům, rodičům ostatních dětí i škole? Shrnula bych vše jednou větou – vše chce čas, dostatek informací pro všechny zmíněné strany a trpělivost.

V praxi vzniká obecně mezi rodiči a pedagogy mnoho problémových situací vlivem nedostatečné informovanosti a domnívám se, že nelze jednoznačně ukázat prstem na viníka.

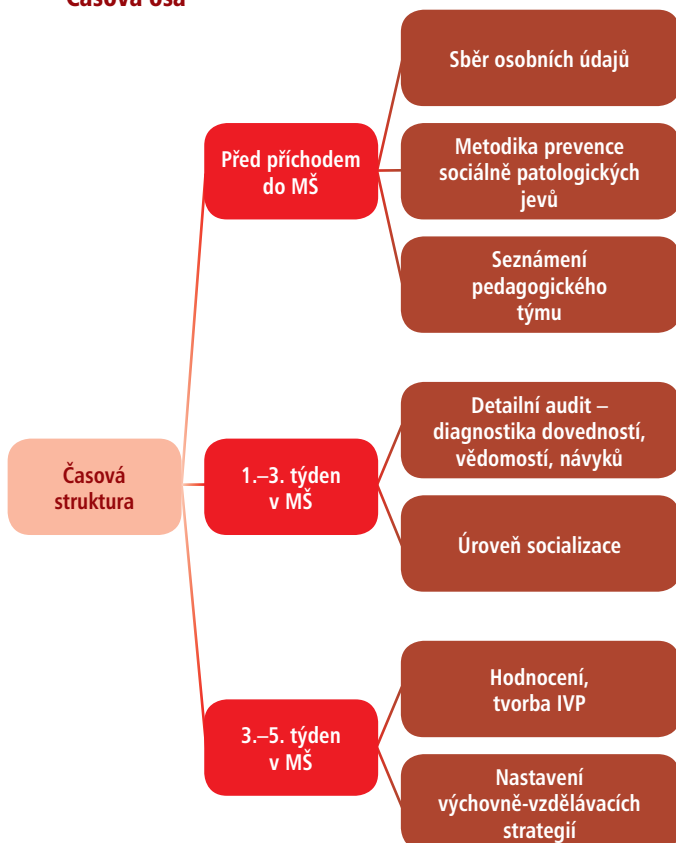
Někdy je chyba ve špatném systému poskytování informací na straně školy. Samozřejmě se však také setkáme s případy, kdy si rodič informace nepřechte nebo je nevyhledá.

Postup integrace dítěte se SVP

Zásadní otázky, které je nutné před příchodem dítěte do mateřské školy položit a také zodpovědět, jsem shrnula do čtyř kroků, **Audit procesu přijetí dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami do MŠ:**

KROK 1

Časová osa

Prvním krokem je stanovit si časovou osu postupu, který ředitel/ka bude volit. Postup se může lišit dle individuální situace každé MŠ a je ovlivněn diagnózou dítěte, velikostí mateřské školy, komunikací mezi rodinou a školou, ale také vedením a pedagogickým týmem.

- Jaký postup bude škola volit před nástupem dítěte do mateřské školy?
- Jaký postup budou aplikovat pedagogové přibližně 1.–5. týden po nástupu dítěte?

KROK 2

Před nástupem dítěte do mateřské školy

Setkání s rodiči

Pohovor s rodiči může být užitečný pro získání zásadních informací, které usnadní adaptaci dítěte se SVP, a může předejít řadě problémových situací. Pohovoru by se měli

účastnit pedagogové kmenové třídy, ředitel/ka školy a rodiče. Případně asistent pedagoga či osobní asistent.

Kromě osobních údajů dítěte jsou důležité například tyto informace:

- Navštěvovalo dítě jinou mateřskou školu či kolektiv dětí?
- Rozvíjejí rodiče dítěte jeho schopnosti v rámci volnočasových aktivit?
- Jak rodiče obecně vnímají socializaci dítěte?
- Jaké významně pozitivní rysy chování, které by chtěli sdělit škole, u dítěte rodiče zaznamenávají?
- Jsou rizikové projevy chování, na které by rodiče chtěli upozornit? Případně jak lze předcházet situacím, které by problémové chování mohly vyvolat?
- Existují zásadní skutečnosti spojené se zdravotním stavem dítěte, které by rodiče chtěli škole sdělit?

Učitelé v mateřských školách jsou často vystaveni nepříjemným situacím spojeným s komunikací s rodiči. Ti si velice často nárokují určování pravidel, chtějí výhody a snaží se dosáhnout svého. Učitelé dělají mnohdy chybu, že se jim za každou cenu snaží okamžitě vyhovět. Bez ohledu na své reálné možnosti.

Není úkolem učitele za každou cenu vyhovět, nýbrž nabízet alternativy řešení – a ty by měly být únosné, relevantní a dosažitelné pro obě strany.

Zákonný zástupce má povinnost podle § 22 odst. 3 písm. c) školského zákona informovat školu o zdravotních obtížích dítěte nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání.

Mateřská škola odpovídá za škodu vzniklou dítěti podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Metodika prevence sociálně patologických jevů

Základním nástrojem prevence sociálně patologických jevů je v resortu školství, mládeže a tělovýchovy tzv. **Minimální**

preventivní program. Zahrnuje realizaci preventivních aktivit na základních školách, středních školách, ve školských zařízeních či například zařízeních pro výchovu mimo vyučování. Do Minimálního preventivního programu ovšem **nejsou zahrnuty mateřské školy.**

Nástrojem prevence sociálně patologických jevů v mateřských školách je primárně **koncept Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.** Každá mateřská škola by pak zejména vzhledem ke svým individuálním podmínkám a situacím, se kterými se pedagogové setkávají, měla mít zpracován **plán prevence sociálně patologických jevů.** Zde je pak vzhledem k aplikaci systémové podpory inkluzivního vzdělávání potřeba mít zpracováno, jakým způsobem škola řeší problematiku předcházení xenofobii a rasismu, adekvátně věku dětí.

Pokud přichází dítě do již vytvořeného a stálého kolektivu, je vhodné volit seznámení přirozenou cestou, například formou účasti dítěte se SVP, za účasti rodičů, na mimoškolních aktivitách (např. karneval aj.).

Často se setkáváme s prevencí v podobě besed se strážníky městské policie, dramatických činností a aktivit zahrnujících modelové situace, kdy se děti aktivně zapojují do jejich řešení (sociální hry a hraní rolí), či výchovně-vzdělávacího působení pedagogů (např. formou námětových her).

Seznámení pedagogického týmu

Pro pedagogický tým je skutečně **zásadní osobnost ředitele/ky.** Pokud má kvalitní manažerské a organizační schopnosti, umí naslouchat podřízeným, respektovat jejich názory a sdělené informace neprezentuje veřejně, dodržuje mlčenlivost, snaží se být objektivní a stojí za svým týmem, pak se stává pro kolektiv skutečnou výhodou!

V praxi mateřské školy se můžeme setkat s celou řadou krizových situací spojených s komunikací. Jednou z nich je **nedostatečná informovanost pedagogického týmu vedením školy.** Bývá příčinou vzniku řady krizových situací. Krizová situace je zpravidla důsledkem dlouhodobě neřešené situace nebo problému a očekává se její rychlé vyřešení. V případech dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je komunikace mezi vedením školy a pedagogy již při přijímání dítěte naprosto nezbytná.

KROK 3

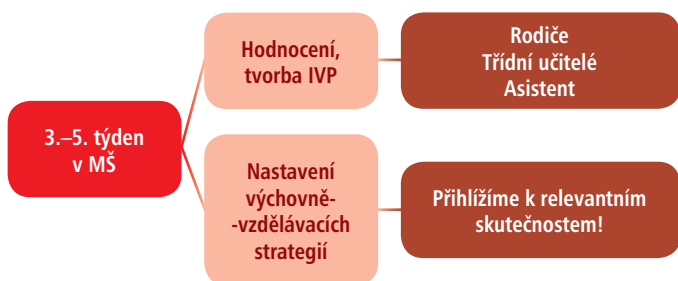
1.–3. týden v mateřské škole

Třetí krok je soustředěn na pozorování adaptace a socializace dítěte. Pedagogové by se měli v rámci komunikace s rodiči soustředit prioritně na adaptaci a seznámit je s adaptačním plánem mateřské školy.

KROK 4

3.–5. týden v mateřské škole

Na základě průběhu adaptace a socializace dítěte pedagogové volí další potřebné kroky, **plán výchovně-vzdělávacích strategií**. Navrhují rodičům **možnosti propojení spolupráce rodiny a školy**. V kooperaci s pedagogickým či osobním asistentem připravují či doplňují **individuální**

vzdělávací plán (IVP), případně kontaktují **školské poradenské zařízení (ŠPZ)**.

Pokud je dítě již v péči školského poradenského zařízení a má-li v doporučení uveden IVP, bezodkladně tento dokument zpracují, nejpozději však do jednoho měsíce po obdržení doporučení školského poradenského zařízení. Individuální vzdělávací plán je významným dokumentem, který musí být zařazen v dokumentaci a je součástí školní matriky.

Není-li dítě v péči školského poradenského zařízení, musí škola postupovat dle § 10 vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů. Škola nastavuje **I. stupeň podpurných opatření a plán pedagogické podpory**.

Poskytování podpurných opatření I. stupně škola průběžně vyhodnocuje. **Nejpozději po třech měsících od zahájení poskytování podpurných opatření** poskytovaných na základě plánu pedagogické podpory škola vyhodnotí, zda podpurná opatření vedou k naplnění stanovených cílů. Není-li tomu tak, doporučí zákonnému zástupci žáka využití poradenské pomoci školského poradenského zařízení.

Do doby zahájení poskytování podpurných opatření II. až V. stupně na základě doporučení školského poradenského zařízení **poskytuje škola podpurná opatření I. stupně** na základě plánu pedagogické podpory. ■

Autorka působila více než 14 let jako učitelka, zástupkyně ředitele a ředitelka mateřské školy, nyní se věnuje lektorské a autorské činnosti a spolupracuje např. s ČČI